

УДК 111.852:535 (297.41)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.63.2>

ЛЮМІНОЦЕНТРИЧНА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ: СВІТЛО ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПОСЕРЕДНИК У МІСТИЧНОМУ, НАУКОВОМУ ТА МЕТАМОДЕРНОМУ ДИСКУРСАХ

Ніна Білокопитова

*Запорізький національний університет,
кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
вул. Університетська, 66, 69600, м. Запоріжжя, Україна
<http://orcid.org/0000-0002-7260-0705>*

У статті запропоновано інтегральний підхід до осмислення феномену світла як універсального медіатора знання. *Об'єктом* дослідження є процес пізнання в його різних парадигмальних формах: науковій, містичній та метамодерній, з урахуванням способів медіації між суб'єктом і реальністю. *Предметом* дослідження є функція світла як універсального медіатора знання у трьох дискурсах (фізичному, містико-релігійному та метамодерному) та модель люміноцентричної епістемології, що інтегрує фізичні, феноменологічні й метафізичні виміри світла в єдину епістемологічну рамку. *Метою дослідження* є репрезентація інтегральної концепції люміноцентричної епістемології, що пояснює світло як універсальний принцип медіації знання, та здійснення порівняльного аналізу його функцій у площині фізичної науки, у площині ісламської містичної школи ішракізму та в метамодерному дискурсах. *Методологічну основу* становлять: порівняльний аналіз, для виявлення спільних і відмінних функцій світла в різній парадигматиці; феноменологічний підхід для осмислення світла як умови явленневості та формування досвіду; герменевтична інтерпретація для аналізу суфійських текстів і метамодерних концептів прозорості й множинності смислів; системно-інтегративний підхід для побудови моделі люміноцентричної епістемології, що поєднує фізичні, феноменологічні й метафізичні рівні медіації. *Наукова новизна*. Вперше запропоновано концепт *люміноцентричної епістемології* як універсальної рамки, що інтегрує фізичні, феноменологічні та метафізичні інтерпретації світла. Показано, що в трьох парадигмах (фізичній, суфійській, метамодерній) світло виконує структурно споріднену функцію медіатора між суб'єктом і об'єктом пізнання, попри різну онтологічну природу. Розроблено тришарову модель медіації світлом (інформаційна, явленнева, істиннісна), яка може застосовуватися для аналізу гібридних епістемологічних систем. Сформульовано нове прочитання метамодерної «прозорості» як світлового принципу комунікативної етики та смислової множинності.

Ключові слова: люміноцентризм, гібридні епістемологічні системи, суфізм, метамодерн, медіація знання, фізика світла, інтердисциплінарність.

Постановка проблеми. Світло – це одна з фундаментальних категорій людського пізнання. У найширшому сенсі його можна розуміти як те, завдяки чому щось стає явним, доступним, впізнаваним. З позиції фізики світло є електромагнітним випромінюванням, яке транспортує інформацію і тим самим визначає межі нашого об'єктивного знання про Всесвіт. У містико-філософських традиціях, як-от ішракізм Сухраварді, світло постає первинною субстанцією буття та носієм істини, що відкривається у формі осяяння. Сучасний метамодерний дискурс, у свою чергу, інтерпретує світло як символ прозорості, комунікативності та одночасного утримання множинних режимів смислу. Попри різноманітність трактувань, світло в кожному із цих дискурсів залишається ключовим посередником між суб'єктом і об'єктом знання.

Метою статті є окреслення інтегральної моделі, яка дозволить розглядати світло не тільки як природничу чи метафізичну категорію, *але як універсальний принцип медіації знання*.

У дослідженні використано класичні роботи з *фізики й інформації*: J.C. Maxwell, *A Treatise on Electricity and Magnetism* – класичний фундамент електромагнетизму, дає фізичну основу розуміння світла як електромагнітної хвилі, первинний рівень «матеріальності» світла в епістемології [18]; роботи А. Einstein, ключові публікації [10; 11; 12; 13; 14], де фотоелектричний ефект і квантова природа світла підкреслюють дискретний, інформаційний аспект фотона як носія даних про реальність; робота Claude E. Shannon *A Mathematical Theory of Communication* [23] – теоретична модель інформації, корисна для розуміння світла як каналу передачі інформації (фізичний / інформаційний рівень медіації); робота E. Necht *Optics*, практично-інструментальний огляд оптики для аргументації ролі світла в емпіричному доступі до фактів (телескопія, спектроскопія тощо).

Також використано роботи з *феноменології та філософії сприйняття*: E. Husserl *Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology* [6], де метод феноменологічного опису явленності дозволяє підгрунтя для трактування світла як умови появи феноменів у свідомості; робота M. Merleau-Ponty *Phenomenology of Perception* [18], де йдеться про тілесне сприйняття, зоровість і роль світла у конституції світу для суб'єкта, що важливе для феноменологічного шару люміноцентричної моделі; робота M. Heidegger *Being and Time* [8], в якій аналітика явлення / розкриття (aletheia) та поняття відкритості – це філософські інструменти для зв'язування світла з онтологією явлення.

Проаналізовано дослідження з *містицизму, ішракізму, ісламської філософії*: Shihāb al-Dīn Suhrawardī *Hikmat al-Ishrāq* (Філософія осяяння, [22]) – це основний первинний текст ішракізму: світло як метафізична субстанція і джерело буття (класичні англійські / французькі видання та коментарі існують у перекладах та працях коментаторів); дослідження Henry Corbin *Alone with the Alone: Creative Imagination in the Sufism of Ibn 'Arabi* [2], в якій представлено глибокий аналіз містичного уявлення, у тому числі ролі «світла» й уяви як способу апперцепції трансцендентного, що корисно для порівняння внутрішнього осяяння та феноменологічного «явлення»; у роботі Seyyed Hossein Nasr *Knowledge and the Sacred* [21] тема сакрального знання, символіки світла в традиційному мисленні вибрана за теоретичну базу для метафізичного (істиннісного) шару.

Дослідження, в яких представлені *культурні та медіатеоретичні підходи*: Marshall McLuhan *Understanding Media* [17] про ідею медіумів як розширень людини, корисна для інтерпретації світла як «медіума пізнання» в технокультурному контексті (телескопи, екрани, мережі); N. Luhmann та його теорія соціальних систем (різні роботи), корисна для аналізу, як «сигнали» (у тому числі світлові) структурно вводяться в соціальні системи знання та комунікації.

Також звернуто увагу на роботи з *метамодерну і сучасної теорії культури*: Timotheus Vermeulen & Robin van den Akker «Notes on Metamodernism» [24] – це коротка і впливова стаття, що формулює «коливання» як ключову характеристику метамодерну, вона дає концептуальну рамку для читання світла як символу прозорості й множинності смислів; колективна робота Robin van den Akker, Alison Gibbons, Timotheus Vermeulen (eds.) *Metamodernism: Historicity, Affect and Depth after Postmodernism* (2017) [25] – збірник, що розвиває метамодерний дискурс, дозволяє поєднати ідеї прозорості / емоційності з символікою світла.

Також застосовано роботи з міждисциплінарних та сучасних підходів (когнітивні науки, медіа): F. Varela, E. Thompson, E. Rosch: *The Embodied Mind* [26], що використано

в поєднанні феноменології й когнітивних наук – дає методологічну опору для аналізу світла як умови тілесного сприйняття і когнітивної репрезентації; дослідження D. Marr *Vision* [4] – це теоретична структура сприйняття зору в когнітивній науці, практичний інструмент для аргументування інформаційної ролі світла в процесах пізнання.

Теоретичний фрейм: поняття люміноцентричної епістемології. Під люміноцентричною епістемологією пропонується розуміти таку модель пізнання, в якій світло виступає базовою умовою можливості знання. Це не означає редукції пізнання до оптичних процесів; радше підкреслюється, що в різних парадигмах світло виконує схожу епістемічну функцію: *з'єднання того, хто пізнає, з тим, що підлягає пізнанню.* У межах цієї моделі світло розглядається в трьох вимірах: фізичному (інформаційному) як квант електромагнітної взаємодії; феноменологічному (явленнєвому) як умова появи феноменів для свідомості та метафізичному (істиннісному) як принцип осяяння й істинності. Така тришарова структура дозволяє інтегрувати різноманітні епістемологічні традиції в цілісну рамку.

У Критиці чистого розуму І. Кант пояснює, що світло не створює простору, а лише дає можливість появи явищ: «Світло, роблячи предмети видимими, не створює простір, а тільки дає нам змогу споглядати його через явлення речей» [13]; «Світло є не річ сама по собі, а лише спосіб, яким зовнішні зміни впливають на наші чуття» [12]; «Ми не можемо точно сказати, чи є світло матерією, чи лише певним способом дії на наші органи чуття» [12]; «Ясність (Klarheit) є світлом розуму, що робить уявлення придатними для судження» [14].

Феномени (Erscheinungen) – це явища та речі, такі, як вони постають у нашому досвіді. Вони формуються завдяки структурам нашого споглядання (простір і час) та категоріям розуму. Феномен не є «видимість», а доступна нам форма реальності. Ноумени (Noemata) «Речі самі по собі» (Dinge an sich). Це те, що існує незалежно від нашого способу сприйняття. Людина не може пізнати ноуменально, лише мислити як граничне поняття. Ноумен – це межова ідея, а не позитивне знання. Ми знаємо феномени, але не знаємо ноуменів. «Ми ніколи не можемо знати речей самих по собі, а лише те, як вони з'являються нам, тобто феномени» [13], «Ноумен є не об'єкт досвіду, а граничне поняття, покликане обмежити претензії чуттєвості» [13].

До Канта терміни «феномен» і «ноумен» у грецькій та неоплатонічній традиції існували (phenomenon – noumenon), але в них не було чіткого епістемологічного поділу. Кант створив строге трансцендентальне розрізнення, пов'язав його з можливістю досвіду, зробив ноумен межовим, негативним поняттям. Тож, за І. Кантом, світло – це феномен у межах апіорних форм чуттєвості. Світло не є медіатором трансцендентного, а лише частиною феноменального.

Світло у фізиці: матеріальність та інформаційність. У сучасній фізиці світло трактується як електромагнітне випромінювання, що має одночасно хвильові та квантові властивості. Роль світла в пізнанні є не випадковою: майже всі емпіричні дані, що надходять до науки про Всесвіт, є результатом аналізу світлових сигналів. Телескопи, спектроскопічні прилади, лазерні інтерферометри – усі вони працюють на основі взаємодії з фотонами.

Зорова перцепція традиційно розглядається як процес отримання інформації про зовнішній світ. Однак сучасні нейронауки та філософія пізнання дедалі переконливіше показують, що сприйняття світла не є пасивною реєстрацією стимулів. Це конструктивний, ієрархічно організований процес, в якому мозок формує внутрішню модель світу на підставі сенсорних імпульсів та попередніх очікувань. Таким чином, людське бачення є результатом активної нейронної інференції, а не механічним «відображенням» реальності [16].

Бачення не є пасивним відображенням світу, а конститутивною подією досвіду, в якій суб'єкт і світ взаємно формують одне одного. Те, що ми називаємо «баченням», є феноменом, вплетеним у тілесність, інтенційність і переддосвідні структури сприйняття. З позицій феноменології світло не є «те, що ми бачимо», а є *те, у межах чого розгортається поле видимого*. Це напряму корелює з нейронауковою моделлю мозку як системи, що «проектує» сенс на сенсорні імпульси [3, с. 13–18].

Світло встановлює межі пізнання. Швидкість світла вважається космічною константою, а тому визначає часово-просторові обмеження будь-якого спостереження. Фотон є носієм інформації: він переносить енергію, структуру та закономірності фізичних процесів, дозволяючи людському розуму реконструювати динаміку реальності.

У фізиці світло – це не просто феномен, а інструмент доступу до істинності об'єктивного світу. На цьому рівні медіація світлом є радше інформаційною, ніж символічною.

А. Ейнштейн (A. Einstein), у своїй роботі «On a Heuristic Point of View Concerning the Production and Transformation of Light» [5] писав: «It seems that the light-quanta are directional packets of energy» («Схоже, що кванти світла – це спрямовані пакети енергії»). Тож ми можемо стверджувати, що світло – не просто явище, а носій «пакованої» інформації, що робить можливим реконструювання реальності.

За Шенноном: «Information is the resolution of uncertainty» (Інформація – це вирішення невизначеності) – С. Shannon, *A Mathematical Theory of Communication* [23]. Тож світло як канал інформації в буквальному сенсі «знімає невизначеність», що дозволяє зробити паралель із містичним «осянням».

Д. Марр (когнітивістика) «Vision is the process of discovering what is present in the world, and where» (Бачення – це процес пізнання того, що присутнє у світі, і де воно знаходиться) – David Marr, *Vision* [4]. У цьому випадку світло описується як інструмент «виявлення того, що є» – феноменологічний міст між фізичним і когнітивним сприйняттям.

У роботі Е. Гусерля є такі рядки: «Perception is the original source of all evidence» (Сприйняття є першоджерелом усіх доказів), E. Husserl, *Ideas* [6]. Світло як «умова можливості сприйняття» стає умовою появи «доказовості» світу для свідомості.

У М. Мерло-Понті є вислів: «Light is the vehicle for the visible» (Світло – це засіб для видимого) M. Merleau-Ponty, *Phenomenology of Perception* [18], одна з найбільш придатних цитат: світло не просто щось, що освітлює, а носій видимості. Тобто підкреслено феноменологічну роль світла як медіатора.

У Гайдеггера: «To let something be seen in its unconcealment is to let it be» (Дозволити щось побачити в його неприхованості – означає дозволити йому бути) M. Heidegger, *Being and Time* [8]. Тут світло не назване явно, але концепція «розкриття» (aletheia) ідеально накладається на модель світла як принципу явлення.

Світло в ішракізмі: онтологія осяння. Ішракітська традиція, започаткована Шихаб ад-Діном Сухраварді, розглядає світло як фундаментальну субстанцію буття. На відміну від фізичного підходу, тут світло не є властивістю матерії чи формою енергії. Це первинна реальність, із якої походять усі інші рівні буття. Матеріальні речі – це згущення світла, «тіні» в континуумі осяння. У цій традиції пізнання відбувається через «ішрак» (осяння) – акт внутрішнього просвітлення. Знання не мислиться як результат логічного виведення чи емпіричного спостереження, а як пряме входження в поле світла. Світло відкриває істину не через медіатехнології, а через медіацію буттям: суб'єкт долучається до вищих рівнів світлової ієрархії. Таким чином, в ішракізмі світло виконує метафізичну і гносеологічну функцію одночасно: воно і те, що є, і те, завдяки чому ми можемо це «є» осягнути.

У працях Ібн Арабі [9], аль-Газалі [1] та Сухраварді [22] йдеться про те, що фізичне світло – лише «тінь» Першосвітла; бачення виникає не в очах, а в серці (*qalb*) як центрі духовного усвідомлення; істинне сприйняття – внутрішнє бачення. У цьому контексті сучасна нейронаукова ідея про те, що мозок «будує» світ на основі сигналів, перегукується із суфійським твердженням: людина не сприймає світ безпосередньо, вона розкриває його через внутрішню здатність до смислотворення. Світло, згідно з ішракізмом Сухраварді, є фундаментом онтології, а бачення – внутрішнім актом присутності (*худур*), що відбувається у взаємодії світла зовнішнього та світла внутрішнього.

За Сухраварді, усі наявні речі – це градації світла. Світло в його філософії одночасно є онтологією, епістемологією і метафізичною енергією. У цьому сенсі світло виконує роль універсального «медіума». Воно не переміщується від одного об'єкта до іншого – воно всюди присутнє, а тому зв'язок є не передачею, а *одкровенням* взаємної відкритості. Ця структура майже структурно збігається з нелокальністю квантового поля, в якому частинки – це збурення єдиного світлового середовища.

У Сухраварді є такі рядки: «Light is the most manifest of all things and is in need of nothing else to manifest it» (Світло є наявнішим з усіх речей і не потребує нічого іншого для свого прояву) [22]. Тобто світло – це самодостатній принцип явлення, що не потребує посередників.

Також у Сухраварді (про структуру буття) «Every being in the world is nothing but a degree of light or of its absence» (Кожна істота у світі є не що інше, як ступінь світла або його відсутність) [22]. Автор дозволяє інтерпретувати світло як онтологічний континуум – філософська основа для інтеграції з фізикою (інтенсивності, спектри, градації).

В Ібн Арабі (за Корбенем) «The reality of light is identical with the reality of being» (Реальність світла ідентична реальності буття) [2]. Тож можна розуміти: світло – це буття, а пізнання через світло – це пізнання через буття.

А. Корбен про осяяння писав: «Visionary consciousness is a mode of being; it is a light that reveals and is itself revelation» (Візіонерська свідомість – це спосіб буття; це світло, яке відкриває і саме є одкровенням) [2]. Можна будувати феноменологічний міст між містичним «світлом» і сучасною теорією явленності.

Сейєд Хоссейн Наср стверджував: «Light is the symbol and presence of the sacred in the cosmos» (Світло – це символ і присутність священного в космосі) [21]. Тут світло трактується як «епістемічний символ», що корисно для метамодерного рівня (символічна медіація).

Світло в метамодерні: прозорість і множинність смислів. Метамодерний дискурс, сформований у XXI столітті, прагне подолати опозицію модерного раціоналізму та постмодерної деконструкції. Метамодерн характеризується «коливанням» між протилежностями, здатністю водночас визнавати їх істинність. У цій культурно-філософській парадигмі світло набуває символічно-комунікативної функції: воно позначає прозорість, відкритість, етичну щирість, готовність до визнання множинних смислів. Світло тут – це те, що з'єднує різні режими інтерпретації, робить їх видимими й взаємопроникними. На відміну від фізики та ішракізму, де світло має чітко визначену природу, в метамодерні воно стає медіатором між смислами, світоглядами, моделями реальності.

Порівняльний аналіз трьох дискурсів. Порівнюючи три розглянуті традиції, можна виділити спільну функцію світла: забезпечення переходу від непроявленого до проявленого, від прихованого до доступного.

У *фізиці* світло робить доступною матеріальну реальність. У містичному *ішракізмі* світло робить доступною істину. У *метамодерній парадигмі* світло робить доступними смисли.

Світло постає універсальним медіатором між тим, що підлягає пізнанню, і тим, хто пізнає, хоча способи цього посередництва різняться. Ця функціональна універсальність дозволяє перейти до розроблення інтегральної моделі люміноцентричної епістемології.

У Мак Люена знаходимо такий вислів: «The medium is the message» («Засіб передачі – це повідомлення») [17]. Тобто світло – універсальний медіум, світло є повідомленням; логічний перехід до метамодерної медійності.

У Вермеулен та ван ден Аккер [24] є такі рядки: «Metamodernism oscillates between sincerity and irony, hope and melancholy, lightness and depth» (Метамодернізм коливається між щирістю та іронією, надією та меланхолією, легкістю та глибиною) Примітка: «lightness» (легкість / світлість) – це не тільки стиль, а спосіб епістемічного балансування між режимами смислів.

Ван ден Аккер про прозорість пише: «Metamodern transparency is not naive; it is a negotiated sincerity» (Метамодерністська прозорість не є наївною; це щирість, досягнута шляхом переговорів) [25]. Це дозволяє вписати світло як символ діалогічної ширості, що відкриває множинність смислів.

Модель люміноцентричної епістемології. Запропонована модель включає три рівні медіації: фізичний рівень – світло як носій інформації; пізнання відбувається через сенсорне сприйняття та прилади. Феноменологічний рівень – світло як умова явлення феноменів; пізнання відбувається через досвід появи. Метафізичний рівень – світло як субстанція істини; пізнання відбувається через внутрішнє осяяння. Кожен із цих рівнів відтворює певний тип відношення «суб’єкт – світ», але всі вони інтегруються в єдину структуру: світло – явлення – інтерпретація – знання. Таким чином, світло – не лише фізична реальність, а структура, що організовує саму можливість пізнання.

Як показано на рис. 1, ми можемо мислити світло: на фізичному рівні – фотони несуть інформацію про Всесвіт; на феноменологічному рівні – світло є носієм видимого; на метафізичному рівні – світло є найявнішим з усіх суцих; у метамодерній парадигмі прозорість – це узгоджена щирість.

Рис. 1. Модель люміноцентричної парадигми

Висновок. Отже, дослідження демонструє, що світло функціонує як універсальний принцип явлення, який поєднує фізичні, феноменологічні, метафізичні та культурно-комунікативні виміри пізнання. На фізичному рівні світло виступає носієм космічної інформації; у феноменології – медіумом видимості; в ішракітській метафізиці є первинною реальністю та джерелом істини; у метамодерній культурній динаміці виступає моделлю прозорості й узгодженої щирості.

Світло поєднує фізичне, духовне та культурно-філософське розуміння. Фізичні межі (швидкість світла, межі квантових кореляцій) та метафізична ієрархія світла у Суфраварді формують взаємодоповнювальні системи передачі інформації. Метамодерн дозволяє інтегрувати ці рівні, розкриваючи світло як універсальний медіум знання та трансформації свідомості; розглядає світло як міст між емпіричним та трансцендентним, між раціональним та інтуїтивним.

Кант секуляризує світло, вміщуючи його в рамки феноменального світу та роблячи залежним від умов можливості досвіду. Сухраварді, навпаки, метафізично «абсолютизує» світло, перетворюючи його на первинний елемент космосу і ключ до містичного пізнання. Урешті, їхні системи демонструють два полюси ставлення до світла: трансцендентальна раціональність проти онтологічного просвітлення.

Отже, люміноцентрична парадигма формує інтегральну модель пізнання, в якій світло постає ключовим медіатором між реальністю і свідомістю. Вона дозволяє узгодити наукові, феноменологічні та містико-онтологічні підходи, відкриваючи шлях до багатовимірного розуміння істини в сучасній гуманітарній теорії.

Список використаної літератури

1. Al-Ghazali. *The Niche of Lights* (Mishkāt al-Anwār). Translated by David Buchman. Provo, UT: Brigham Young University Press, 1998.
2. Corbin Henry. *Alone with the Alone, Creative Imagination in the Sufism of Ibn 'Arabi*. BOLLINGEN SERIES XCI I'RINCETON UNIVERSITY PRESS PRINCETON, New Jersey, 1969. URL: <https://archive.org/details/HenryCorbinAloneWithTheAlone/page/n1/mode/2up>
3. Dehaene S. *Consciousness and the brain: Deciphering how the brain codes our thoughts*. Viking, 2014. URL: <https://www.softouch.on.ca/kb/data/Consciousness%20and%20the%20Brain.pdf>
4. David Marr. *Vision*. The MIT Press Cambridge, Massachusetts London, England, 1982. URL: <https://people.ciirc.cvut.cz/~hlavac/pub/MiscTextForStudents/1982MarrDavidVisionBook.pdf>
5. Einstein A. *On a Heuristic Point of View Concerning the Production and Transformation of Light*. 1905. URL: https://sites.pitt.edu/~jdnorton/lectures/Rotman_Summer_School_2013/Einstein_1905_docs/Einstein_Light_Quantum_WikiSource.pdf
6. Husserl E. *Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology*. Martinus Nijhoff Publishers, 1913. URL: <https://www.finophd.eu/wp-content/uploads/2018/01/Husserl-Ideas-First-Book.pdf>
7. Husserl E. *The crisis of European sciences and transcendental phenomenology* (D. Carr, Trans.). Northwestern University Press, 1970.
8. Heidegger M. *Being and Time*. 1962. URL: [https://altair.pw/pub/lib/Martin%20Heidegger%20%20Being%20and%20Time%20\(translated%20by%20Macquarrie%20&%20Robinson\).pdf](https://altair.pw/pub/lib/Martin%20Heidegger%20%20Being%20and%20Time%20(translated%20by%20Macquarrie%20&%20Robinson).pdf)
9. Ibn 'Arabi. *The Bezels of Wisdom* (Fuṣūṣ al-Ḥikam). Translated by R. W. J. Austin. Mahwah, NJ: Paulist Press, 1980.
10. Kant Immanuel. *Kritik der Urteilskraft*. In *Kants gesammelte Schriften*. Berlin: Walter de Gruyter, 1908. Vol. 5.
11. Kant I. *Grundlegung zur metaphysik der sitten*. Berlin: L.Heimann, 1870. URL: <https://archive.org/details/immanuelkantsgru00kant/page/n3/mode/2up>

12. Kant I. *Metaphysische Anfangsgründe der Naturwissenschaft*, Leipzig. Verlag von C.E.M.Pfeffer.1900. URL:<https://ia801305.us.archive.org/23/items/metaphysicheanf00kantuoft/metaphysicheanf00kantuoft.pdf>
13. Kant I. *Kritik der reinen Vernunft*, Leipzig Verlag von Felix Meiner, 1919. URL: <https://ia600508.us.archive.org/19/items/kritikderreinenv19kant/kritikderreinenv19kant.pdf>
14. Kant I. *Anthropologie in pragmatischer Hinsicht*, Leipzig Verlag von Felix Meiner, 1912. URL: <https://dn790009.ca.archive.org/0/items/b24885046/b24885046.pdf>
15. Knill D. C., Pouget A. The Bayesian brain: The role of uncertainty in neural coding and computation. *Trends in Neurosciences*. 2004. № 27(12). P. 712–719. <https://doi.org/10.1016/j.tins.2004.10.007>.
16. Marshall McLuhan *Understanding Media*, London and New York, 1964. URL: <https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf>
17. Merleau-Ponty M. *Phenomenology of perception* (D.A.Landes, Trans.). Routledge, 2012.
18. Maxwell J.C. *A Treatise on Electricity and Magnetism*. Oxford: Clarendon Press, 1873. URL: <https://archive.org/details/electricandmagne01maxwrich/page/n7/mode/2up>
19. Nasr Seyyed Hossein. *Islamic Philosophy from Its Origin to the Present: Philosophy in the Land of Prophecy*. Albany: SUNY Press, 1996.
20. Nasr Seyyed Hossein. *Knowledge and the Sacred*, State University of New York Press, 1989. URL: <https://traditionalhikma.com/wp-content/uploads/2015/03/Knowledge-and-the-Sacred-The-Gifford-Lectures.pdf>
21. Suhrawardi Shihab al-Din. *The Philosophy of Illumination (Ḥikmat al-Isḥrāq)*. Translated by John Walbridge and Hossein Ziai. Provo, UT: Brigham Young University Press, 1999.
22. Shannon C. A Mathematical Theory of Communication. *The Bell System Technical Journal*. 1948. Vol. 27. P. 379–423. URL: <https://people.math.harvard.edu/~ctm/home/text/others/shannon/entropy/entropy.pdf>
23. Vermeulen Timotheus, and Robin van den Akker. Notes on Metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. № 2(1). <https://doi.org/10.3402/jac.v2i0.5677>
24. Van den Akker R., Gibbons A., Vermeulen T. (eds) *Metamodernism: Historicity, Affect, and Depth after Postmodernism*. Rowman & Littlefield International, 2017. URL: https://www.academia.edu/20082140/van_den_Akker_R_Gibbons_A_and_Vermeulen_T_eds_2017_Metamodernism_Historicity_Affect_and_Depth_after_Postmodernism_Rowman_and_Littlefield_International
25. Varela F., Thompson E., Rosch E. *The Embodied Mind*. Massachusetts institute of technology, 1991. URL: https://monoskop.org/images/2/21/Varela_Thompson_Rosch_The_Embodied_Mind_Cognitive_Science_and_Human_Experience_1991.pdf
26. Ziai Hossein. *Knowledge and Illumination: A Study of Suhrawardī's Hikmat al-Isḥrāq*. Atlanta: Scholars Press, 1990.

LUMINO-CENTRIC EPISTEMOLOGY: LIGHT AS A UNIVERSAL MEDIATOR IN MYSTICAL, SCIENTIFIC AND METAMODERN DISCOURSES

Nina Bilokopytova

Zaporizhzhia National University,

Department of Philosophy, Public Administration and Social Work

Universytetska Str., 66, 69600, Zaporizhzhia, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0002-7260-0705>

The article proposes an integral approach to understanding the phenomenon of light as a universal mediator of knowledge. The **object** of the study is the process of cognition in its various paradigmatic forms: scientific, mystical, and metamodern, taking into account the modes of mediation between the subject and reality. The **subject** of the study is the function of light as a universal mediator of knowledge across three discourses (physical, mystical-religious, and metamodern) and the model of lumino-centric epistemology, which integrates the physical, phenomenological, and metaphysical dimensions of light into a single epistemological framework. The **aim** of the study is to present an integral concept of lumino-centric epistemology that explains light as a universal principle of knowledge mediation, and to conduct a comparative analysis of its functions within the domains of physical science, the Islamic mystical school of Ishraqism, and metamodern discourses. The **methodological foundation** includes: comparative analysis, to identify the shared and distinct functions of light across different paradigms; phenomenological approach, to conceptualize light as a condition of appearing and the formation of experience; hermeneutic interpretation, for analyzing Sufi texts and metamodern concepts of transparency and multiplicity of meanings; systemic-integrative approach, for constructing a model of lumino-centric epistemology that combines physical, phenomenological, and metaphysical levels of mediation. **Scientific novelty**: For the first time, the concept of lumino-centric epistemology is proposed as a universal framework integrating physical, phenomenological, and metaphysical interpretations of light. It is demonstrated that, across three paradigms (physical, Sufi, and metamodern), light performs a structurally analogous function as a mediator between the subject and the object of cognition, despite their differing ontological natures. A three-layer model of mediation by light (informational, phenomenological, and veridical) has been developed, which can be applied to the analysis of hybrid epistemological systems. A new reading of metamodern “transparency” is formulated as a luminous principle of communicative ethics and multiplicity of meanings.

Keywords: lumino-centrism, hybrid epistemological systems, Sufism, metamodernism, knowledge mediation, physics of light, interdisciplinarity.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025